

КОНСТРУКЦІЯ З ППКС У СИСТЕМІ СТИЛІСТИЧНИХ ФІГУР ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Стаття присвячена питанню про статус специфічної розмовної структури (конструкції з приєднаним після крапки сегментом) у художньому тексті. Розглядаються зв'язки конструкції з ППКС з існуючими стилістичними прийомами і фігурами, що їх застосовують автори художніх текстів з метою вираження літературних творів.

Проблеми стилістичного синтаксису привертають увагу багатьох дослідників сучасної лінгвістики [1; 2; 3; 4; 5 і т. ін.], та найбільш гостро вони постають у зв'язку з аналізом стилістичних особливостей художнього тексту (ХТ) [6; 7; 8; 9 і т. ін.].

Мова художніх творів відзначається досить специфічним використанням різних мовних засобів: морфологічних, лексичних, синтаксичних, які належать до різних функціональних стилів, нормативних літературних та позалітературних мовних одиниць, що зазначається багатьма вітчизняними та зарубіжними лінгвістами [10 :59; 11 :15; 12 :26].

Різноманіття мовного складу сучасного ХТ обумовлене потребами мистецького зображення дійсності, тому для митця не існує обмежень щодо вибору мовних засобів, використання закладених у них експресивних можливостей, надання нового значення і нових функцій експресивно незабарвленим мовним одиницям. У стилістичних дослідженнях ХТ, а саме в працях В.В. Виноградова, Г.В. Степанова, В.Б. Шкловського, неодноразово зазначалося, що мовні засоби ХТ завжди свідомо відібрані письменником, а їх ознаки і функції змінені відповідно до ідейно-естетичних потреб художнього твору [13 :75; 14 :26; 15 :171].

Синтаксичні мовні засоби також активно залучаються авторами сучасних ХТ до виконання ідейно-естетичної функції творів художньої літератури – їх мистецького призначення.

Синтаксис має надзвичайно широкі експресивні можливості, які закладені в синтаксичній сполучуваності окремих слів, словосполучень, висловлень, у типах зв'язку мовних одиниць, будові речення і т. ін. Автори творів художньої літератури активно використовують ці можливості для досягнення конкретних цілей кожного ХТ.

Останнім часом проблема використання синтаксичної будови мовлення для досягнення певної естетичної мети художнього твору все більш пов'язується з проникненням розмовних синтаксичних структур в ХТ [13 :196; 9 :158; 16 :16 і т. ін.]. Розмовні синтаксичні структури сприяють демократизації художнього мовлення, надають ХТ певного динамізму, викликають у читача відчуття присутності та виконують багато інших функцій.

Функціонування розмовних синтаксичних структур в ХТ слід розглядати щонайменше в двох аспектах: по-перше, це місце і спосіб включення розмовної структури до ХТ; по-друге, це комплекс стилістичних функцій, які розмовна синтаксична структура виконує в ХТ.

Яскравим прикладом розмовних синтаксичних структур, що широко використовуються в сучасних англійських ХТ, є спеціальні синтаксичні структури, які ґрунтуються на особливостях синтаксичного членування. До таких структур відносять парцеляцію, називний теми, номінативні речення, приєднувальні конструкції й т. ін. До цієї групи розмовних синтаксичних структур належить конструкція з приєднаним після крапки сегментом (ППКС), яка відображає всі основні риси синтаксичного членування та об'єднує характеристики багатьох структур названої групи. Універсальність конструкції з ППКС у межах групи розмовних структур, що утворюються за допомогою синтаксичного членування, робить її зручним матеріалом для вивчення особливостей використання розмовних синтаксичних структур в ХТ.

Конструкція з ППКС довгий час залишалася поза межами наукових досліджень розмовного синтаксису та стилістичних особливостей синтаксису ХТ або неправомірно ототожнювалася з іншими сегментованими структурами через їх подібність. У дійсності конструкція з ППКС – це окрема самостійна структура, яка являє собою бінарне утворення: основне/ базове речення (О/БР) та приєднаний після крапки сегмент (ППКС). Конструкція з ППКС є розмовною за походженням, на що вказує її сегментований характер, приєднувальний зв'язок частин, шаблонність, стереотипність деяких ППКС, з одного боку, та їх незвичність, з другого, що вказує на прояв індивідуальності мовця, прив'язаність до ситуації й т. ін.

Розмовні за походженням сегментовані структури настільки широко використовуються в художній літературі, що деякі дослідники вилучають їх із кола стилістичних прийомів ХТ [16 :16]. Проте конструкція з ППКС в ХТ не тільки зберігає свою розмовну сутність, але й набуває додаткової виразності, стає більш змістовною, більш експресивною. Конструкція з ППКС має досить великий обсяг потенційних семантичних і стилістичних значень, оригінальне синтаксичне оформлення і може виступати в ролі одразу декількох загальноновизнаних стилістичних фігур або комбінуватися з ними, що є найголовнішим для твору мистецтва. Така синтаксична конструкція повинна розглядатися як стилістичний прийом ХТ.

Синтаксичні фігури, що належать до мовлення художньої літератури (анафора, епіфора, анепіфора, епанафора, паралельні структури, градація і т. ін.), за своєю суттю є упорядкованими різновидами повтору [17 :229]. Авторами сучасних ХТ активно використовується прийом комбінації конструкції з ППКС і різних типів повтору. Можна виділити різні типи таких комбінацій залежно від типів повтору:

КО МБН АЦІ КОНС ТРУК ЦІЇ	ЛЕКСИЧНИМ	• ПРОСТИМ ПОВТОРОМ • ПОСИЛЮВАЛЬНИМ ПОВТОРОМ

КОМБІНАЦІЯ КОНСТРУКЦІЇ З ППКС З ПРИХОВАНИМ ПОВТОРОМ	СТРУКТУРНИМ	ПАРАЛЕЛЬНИМИ СТРУКТУРАМИ
	ЛЕКСИЧНО-СТРУКТУРНИМ	АНАФОРОЮ АНЕПІФОРОЮ ЕПАНАФОРОЮ
		АНТИТЕЗОЮ ГРАДАЦІЄЮ
	ЛЕКСИЧНИМ	АМПЛІФІКАЦІЄЮ: перифразуванням трагатиною тематичною антонімічною опонімічною
	СТРУКТУРНИМ	ДИСТАНЦІЙНИМ ПОВТОРОМ РЕФРЕНОМ ЛЕЙТМОТИВОМ

Простий повтор постає в повторенні в ППКС певного сегмента О/БР або попереднього відрізка тексту, який має важливе значення для правильного розуміння викладеної в цьому відрізку тексту думки і на якому наголошує автор. Наприклад:

“There’ll be nobody coming here tonight. Only me, Scarlatti. Only me” [MacLean A.]

Повторення сегменту О/БР без будь-яких змін підкреслює його значення в цьому відрізку тексту, але одне лише підкреслення значення певної думки за допомогою складної комбінації стилістичних прийомів в ХТ було б не виправданим. ХТ має ускладнену структуру, що дозволяє передавати такий об’єм інформації, який неможливо передати звичайними мовними засобами [18 :17], тому кожна структура, як правило, має декілька значень. Як наслідок ускладненої структури ХТ більшість конструкцій з ППКС комбінуються не з простим повтором (див. приклад вище), а з посилювальним повтором [11, 237]. Посилювальний повтор визначається як такий, що вміщує сегмент О/БР чи попереднього відрізка тексту, але в супроводі інших слів, котрі посилюють виразні якості повтору, а також надають йому додаткові значення:

“You were always a difficult man to deal with,” Kurtz said. “A hard man.” [Vitaliev V.]

Повтор лексеми “man” у ППКС в наведеному прикладі супроводжується додатковою характеристикою цієї людини, характеристикою, яка не тільки посилює, але й уточнює значення О/БР: “difficult” має більш нейтральне, м’яке значення в порівнянні з “hard”.

Значення уточнення є невід’ємною рисою конструкції з ППКС, тому посилювальний повтор з уточненням значення – типова функція для комбінації стилістичних прийомів конструкції з ППКС і повтору в ХТ.

Комбінація конструкції з ППКС і посилювального повтору в ХТ може передавати також інші додаткові значення:

- значення посиленого узгалянення

“It would be about eleven-fifteen, sir, give or take a minute or two. About then, sir” [MacLean A.]
- значення посиленого висновку

“Is the same to me,” Sordo said simply and not boasting. “Better four good than much bad. In this war always much bad, very little good. Every day fewer good” [Hemingway E.]
- значення посиленої гіпотези

“I was hearing a great deal about a girl called Nora. Nora Broad, I think” [Christie A.]
- значення посиленого проти-

It was then that an entirely new idea came into my mind. The idea of

ставлення	<i>a woman whom nobody had considered for a moment. (Or had Nash considered her?) Wildly unlikely, wildly improbable, and I would have said up to today impossible, too. But that was not so. No, not impossible [Christie A.].</i>
• значення посиленого заперечення	<i>I sipped some more of the Otard-Dupuy while I wondered how far to go with Smithy. Not too far, I thought, not yet [MacLean A.].</i>
• значення посиленого підтвердження	<i>“But people have such evil minds. Yes, alas, such evil minds!” [Christie A.].</i>
• значення посиленого виправлення	<i>... and life in Lymstock went on as before. No, the last statement is untrue. Not as before... [Christie A.].</i>

Як це видно з наведених прикладів у комбінації конструкція з ППКС + посилювальний повтор комплексне значення складається зі значення посилювального повтору і додаткового значення конструкції з ППКС, яке, в свою чергу, оформлюється додатковими компонентами ППКС, такими як “Not”, “Yes”, релятиви, сполучні слова і т. ін. Комплекс перелічених мовних засобів надає експресивного забарвлення відрізка тексту, де його було застосовано, і використовується в ХТ як один із способів досягнення загальної естетичної мети.

Повтор у стилістиці – це не тільки повтор лексем, але й повтор структурного, синтаксичного оформлення відрізків тексту різного обсягу. Комбінації конструкції з ППКС з такими різновидами повтору поширені в сучасній художній літературі. До них належить використання паралельних структур у декількох ППКС чи в О/БР і ППКС, як це видно з таких прикладів:

“Some of us think of our city, and what it will mean if the Connington to be here. More employment. More business. More money for everybody” [Caldwell T.].

“I wounded him much with the story. Kill him, yes. Curse him, yes. But wound him, no” [Hemingaway E.].

Конструкції з ППКС з паралельними структурами відрізняються від простого та посилювального повторів тим, що тут повторюється тільки структура і виключається повтор змісту. Такі конструкції в ХТ створюють посилювальний ефект, який відрізняється більшою виразністю у ускладненім утворенням, тому сфера їх використання – це, головним чином, ХТ.

Яскравим прикладом використання конструкції з ППКС авторами ХТ є її вживання в комбінації з відомими з давньої риторики типами оформлення відрізків тексту, більших за речення, такими як анафора, епіфора, анепіфора та епанафора. Особливою виразністю відрізняється комбінація конструкції з ППКС і анафори:

“... people didn't believe any more what they were told; they had become too accustomed to being deceived and lied to. In the recent past they had been lied to by their President, other government officials, politicians, business, industry. Lied to by employers, by unions. Lied to in advertising. Lied to in financial transactions, including the status of stocks and bonds, stockholder reports and 'audited' corporate statements. Lied to at times - through bias or omission - by communications media.” [Hailey A.]

Анафоричний повтор у ППКС в наведеному прикладі комбінується з однорідними членами речення, які конструкція розділяє на групи, що наближені одне до одного за значенням. Використана автором ХТ структура дозволяє водночас перерахувати велику кількість суспільних установ, що обманюють народ, і не перевантажити речення однорідними членами. Повтор лексеми “lied to” на початку кожного сегмента створює, навпаки, своєрідний експресивний ефект, що має своїм результатом не тільки посилювання значення кожного сегмента і структури взагалі, але й створює в наведеному відрізку тексту атмосферу піднесеного стилю. Така атмосфера викликає у читача особливе ставлення до прочитаного, вона відрізняється ритмічністю, лаконічністю і тому має більше навантаження щодо естетичної мети художнього твору.

Анепіфора в комплексі з конструкцією з ППКС може мати різне структурне оформлення в залежності від того, який відрізок тексту вміщує її першу частину. Анепіфора, перша частина якої оформлена як ізольоване односкладне речення, в стилістичному плані подібна до анафоричного повтору. Комплекс конструкції з ППКС і анепіфори такого типу має експресивний характер і впливає в першу чергу на естетичні почуття читача. Наприклад:

Hate. It was here with him, again, in this pleasant sunlit office of his. It was breathing over his shoulder. It was reflected back to him from his shining window. Hate [Caldwell T.].

Наведений приклад належить до художнього мовлення, що визначається його формою і значенням, є літературно обробленим і підпорядкованим естетичному завданню ХТ.

Перша частина анепіфори також може бути включена до О/БР, тоді художньо-естетичне забарвлення комплексу стилістичних прийомів конструкції з ППКС і анепіфори має слабкіший прояв. Уживаність подібних комплексів у ХТ є значно більшою через неускладненість значення і легкість для сприйняття. Структурний повтор у таких комплексах включає як повторення повнозначних слів, так і повторення формальних частин речення:

Wishful thinking, she realized, lying on her back with her hands pushed into the damp warmth of her hair and her eyes focused on the dismal rain outside. Wishful thinking [Gibson E.].

"Was he in love with you?"

"I know he was. At least he asked me to marry him. Ten times at least" [MacLean A.].

Комбінація конструкції з ППКС і анепіфори в наведених прикладах являє собою не високохудожній витвір, а є функціонально наближеною до посилювального повтору, що набуває більш виразної, яскравої форми завдяки специфічній будові анепіфори.

Стилістичний прийом епанафори, що оформлений у конструкцію з ППКС, також часто зустрічається в ХТ. У текстах художніх творів використовуються цілі низки ППКС, що зв'язані один з одним саме через епанафору, як це демонструє наступний приклад:

"The boy is smart," the woman said. "Smart and cold. Very cold in the head" [Hemingway E.].

Приклади комплексів конструкції з ППКС і епанафори в ХТ найчастіше представлені як структури, де ППКС вміщує пояснення явища або поняття О/БР і зв'язаний з О/БР через це явище або поняття:

"A very old friend of ours wrote to us - oh, quite some time ago, it must have been three weeks ago, but he asked us to make a note of this date. The date of the Famous Houses and Gardens Tour" [Christie A.].

Іноді конструкція з ППКС будується за структурою епанафори внаслідок її підвищеного емоційного навантаження:

Now he began to see Friederich as a man, as a soul, as something hidden and incomprehensible, as something to be pitied. Pitied! He needed help, Charles decided, suddenly [Caldwell T.].

або є результатом відтворення автором ХТ асоціативної низки думок персонажа:

I was lonely all right, a widower in bachelor quarters without so much as a calico cat. Cat - Catalina [Davis G.].

Комплекси з анафорою, анепіфорою та епанафорою є структурно найбільш виразними з проаналізованих вище комплексів із стилістичним прийомом конструкції з ППКС. Такі комплекси поєднують виразність синтаксичної структури з виразністю вміщеного в них змісту, тому наведені вище приклади – це наслідок творчої роботи письменника, вони притаманні виключно художній літературі, де концентрація засобів увиразнення і стилістичних прийомів є найвищою.

Відсутність прикладів з епіфорою серед проаналізованих комплексів обумовлена структурою конструкції з ППКС, а саме сегментованим характером ППКС. Повтор у ППКС не може бути розміщеним наприкінці через обмежену кількість складників останнього, що становить, як правило, одне-два слова. В ППКС виявлено лише один варіант розташування повторюваного елемента – на початку сегмента, що робить можливим існування тільки трьох комплексів конструкції з ППКС із структурним повтором: з анафорою, анепіфорою і епанафорою.

Повтор у конструкції з ППКС може мати приховану форму. На відмінність від повтору лексем і синтаксичних структур ампліфікація як тип повтору в конструкції з ППКС виявляється використанням синонімічних або однотипних мовних одиниць в О/БР і ППКС.

Ампліфікація в конструкції з ППКС виявляє наступні типи:

- синонімічний *"You'd never say he was a policeman. Not coarse like a bobby" [Tey J.].*
- антонімічний *"'Tain't just rumour," Danny said. "Fact" [Hailey A.].*
- перефразування *Every part of my body has a story. Each has a sensory tale to tell. But the insides of that man in the mirror held secrets that might never be told. Constipated knowledge [Schock T.A.].*
- тематичний *"It is a fifteenth-century icon of, I believe, inestimable value. A quite extraordinary find" [Vitaliev V.].*
- граматичний *She's usually eager to see me, and our times are good ones. The best. Better than our married days, for sure [Schock T.A.].*

Ампліфікація в конструкції з ППКС має сприяти висвітленню зображеного явища чи поняття в усіх аспектах. Виразність таких конструкцій цілком залежить від включених до їх складу лексем і може варіюватися від незначного посилення значення характеристики зображеного явища чи поняття в ППКС до експресивної характеристики цього явища із застосуванням додаткових засобів увиразнення. Наприклад:

The guests nodded. The two or three who were resentful of Charles became resentful of the lobster, too. A spareribs man [Caldwell T.].

У цьому прикладі додаткова характеристика в ППКС являє собою ампліфікацію тематичного типу, де повторне називання пов'язане із ситуацією, але використання метонімічного переносу надає особливої виразності конструкції.

Виразність ампліфікації в конструкції з ППКС значно підвищується у випадках, коли використання синонімічних і однотипних мовних одиниць супроводжується їх певним структурним оформленням. У ХТ подібне оформлення конструкції з ППКС має вигляд градації і антитези.

Градація як стилістичний прийом заснований на розташуванні в одній синтаксичній структурі однотипних лексичних компонентів у порядку зростання або зменшення (розрядка) їх спільної якості, дуже вдало компонується в ХТ із структурою конструкції з ППКС. Сегментований характер конструкції дозволяє відокремити і, таким чином, зробити акцент на кожному наступному члені градаційного ряду, в той же час таке членування не порушує цілісності ряду, оскільки він залишається в межах єдиної синтаксичної конструкції.

Градаційний ряд може складатися з двох членів, кожен з яких оформлений в окремий ППКС, як у наступному прикладі:

"There's no use running after Mr. Bouchard. If he wants anything, he'll find us. Ridiculous - toadying to him. Undignified" [Caldwell T.].

Один із членів градаційного ряду може бути виділений окремо, його значення підсилюється порівняно з іншими членами за рахунок синтаксичної структури – фінальної позиції, відокремленості. В наступному прикладі відокремлення останнього члена градаційного ряду обумовлене відмінністю його семантики і пов'язаною з цим різницею в оформленні сегментів:

"A little potassium hydrocyanide," a voice said, over the transatlantic telephone. "Not fatal, not even dangerous. Merely relaxing." [this way Marlowe took the reality after Dr. Lagardie's giving him some medicine] [Chandler R.].

Експресивність градаційного ряду залежить від експресивної забарвленості його членів, їх змісту, але підвищення напруження вислову може здійснюватись за допомогою оформлення різних граматичних форм однієї лексичної одиниці в різних частинах конструкції з ППКС:

"I'm the guy you hire. Me. Just as I am" [Chandler R.].

У ХТ прийом градації в комплексі з конструкцією з ППКС використовується для підвищення напруженості почуттів, для вираження суб'єктивної оцінки, для емоційного і логічного впливу на читача. Комплекс градація + конструкція з ППКС в ХТ може приймати нетипові форми, коли це сприяє досягненню певних естетичних цілей:

She looked surprised. Just that. Not startled. Not shocked. Just mildly surprised [Christie A.].

В наведеному прикладі комплекс стилістичних прийомів конструкція з ППКС + градація використано для емоційного підкреслення характеристики персонажа, тому градація завершується членом, з якого починається градаційний ряд.

На відміну від комплексів з градацією конструкція з ППКС пом'якшує значення антитези, що є зіткненням в єдиній синтаксичній структурі протилежних понять. Відокремленість другого компонента антитези в ППКС, з одного боку, зменшує різкість контрасту, а з другого, дозволяє включати до складу антитези додаткові елементи зв'язку. Такими елементами в комплексі антитеза + конструкція з ППКС виступають частка "not" і сполучник "but":

"I take orders from Captain Imrie," he said obliquely. "Not from passengers" [MacLean A.].

У цьому випадку частка "not" сприяє протиставленню "капітана" і "пасажирів", які функціонують як протилежні поняття лише за умов певного контексту.

Комплекс конструкція з ППКС + антитеза зі зв'язуючим елементом "but" представлено нижче:

The girl had metamorphosed to a woman! A woman who loved him. Blindly, perhaps. Without basis, perhaps. But also without condition [Gibson E.].

У наведеному прикладі сполучник "but" робить протиставлення таких абстрактних понять, як "безпідставний" і "без будь-яких умов", більш конкретними, прив'язує їх до ситуації, насичує емоційно.

В багатьох випадках обидва зв'язуючі елементи "not" і "but" зустрічаються разом, що посилює протиставлення і робить його можливим для більшої кількості різних понять:

"What saved you from being crucified, Alex," Lewis D'Orsey declaimed, "was that it happened to be The New York Times. If you'd said what you did for any other paper in the country, your bank's directors would have disowned you and cast you out like a pariah. But not with the Times" [Hailey A.].

Антитеза в конструкції з ППКС може бути не тільки структурною і лексичною, але й граматичною. Граматична антитеза також утворюється за допомогою заперечення і сполучника "but":

If he were a police officer, Wainwright thought, he'd have had to caution her about her rights. But he wasn't, and wouldn't [Hailey A.].

Комплекс конструкція з ППКС + антитеза використовується авторами ХТ для ритмічної організації висловлень, зображення протилежних явищ, всебічної характеристики персонажів. В уривку з роману А. Крісті характеристику персонажа оформлено саме таким чином:

She had no idea what he could have been like in business. Ruthless, she thought, and rude and overmastering and aggressive. A great attacker. But - but a good friend, she thought [Christie A.]

Негативні риси персонажа в наведеному вище прикладі набувають меншого значення завдяки синтаксичній організації висловлення – комплексу антитези і конструкції з ППКС. Характеристика, що міститься в останньому ППКС, завжди має вирішальне значення, а характеристики, що розміщені в попередніх ППКС та О/БР, лише доповнюють портрет персонажа.

Останнім типом повтору, з яким комбінується конструкція з ППКС в ХТ, є дистанційний повтор. Експресивність такої комбінації забезпечується специфічним розміщенням частин конструкції ППКС за умов дистанційного повтору. Дистанційний повтор передбачає значне віддалення один від одного елементів, що повторюються. Частини конструкції з ППКС, таким чином, також віддаляються одна від одної на відстань кількох реплік, кількох сторінок тексту, а щодо зображеної ситуації – на відстань кількох хвилин, годин, днів. Наприклад:

“It's no nonsense. It's all true. Johnny told me. You were responsible for the deaths of all seven. What's one more to you?” Her hands were trembling violently as she tried to close her case. “I'm number eight. I know I am. But I'll tell you this, Mr. Jacobson. Johnny Harlow will follow you to the ends of the world.”

Jacobson crossed to the bed and snapped shut the catches of her case. “You'd better come now.”

“Where are you taking me?”

“Now, I said.” He lifted his gun menacingly.

“Then you'd better shoot me now. Number eight” [MacLean A.]

У цьому прикладі О/БР “I'm number eight.” і ППКС “Number eight.” віддалені одне від одного на відстань кількох реплік. Текстовий фрагмент, який розміщено між частинами конструкції з ППКС, одержує завдяки дистанційному повтору додаткове емоційне, логічне та естетичне значення: зображення емоційного стану персонажа, створення образу, вплив на емоції читача.

Наступний приклад конструкції з ППКС з дистанційним повтором демонструє більш складний для сприйняття варіант віддалення елементів, що повторюються:

“In that case do it my way. Don't pick up Eastin tonight. Give me until morning.” ...

“If we do wait till morning,” the second agent cautioned, “we don't want Eastin to run. That could cause everybody trouble.”

“And I don't want a bruised potato either,” Innes said [Hailey A.]

Wainwright reached over, pulled Eastin's hands free and pushed his head up, though not roughly, remembering his promise to the FBI men. No bruised potato [Hailey A.]

ППКС “No bruised potato” відноситься до попереднього речення, яке є для нього О/БР, і пояснює елемент цього речення – “his promise”. Складність полягає в тому, що, прочитавши сім сторінок тексту, читач забуває про незначну репліку “And I don't want a bruised potato either.”. ППКС “No bruised potato”, а не елемент О/БР “his promise”, нагадує йому про те, що сталося напередодні, та пояснює дії Вейнрайта. Несподіваність виникнення ППКС, а також його метафоричність використовуються для створення гумористичного ефекту та характеристики Вейнрайта, оскільки ППКС належить до його мовного плану.

Комплекс конструкції з ППКС і дистанційного повтору в ХТ може відігравати більш значну роль, ніж зображення емоційного стану персонажа чи його характеристика. Структура конструкції з ППКС з відокремленим сегментом у сильній позиції та дистанційний повтор, що повертає читача до важливих моментів тексту, допомагає зрозуміти їх значення, стають в ХТ тим місцем, де зосереджується вираження основних ідей літературного твору. Незначна на перший погляд деталь, що винесена в ППКС, набуває певної ваги, якщо вона до того ж є дистанційним повтором:

But she felt cold until they were inside again and eating the stew: tenderbraised carrots; onions and tomatoes; rich beef and gravy. Without candlelight [Gibson E.]

Відсутність свічок під час вечері має в цьому уривку особливе значення: героїня твору, дуже романтична людина, покохавши далекого від романтики чоловіка, страждає від суперечливих почуттів. ППКС “Without candlelight.” – це дистанційний повтор текстового фрагменту

So much for the candlelit dinner for two ... [Gibson E.]

в якому зображено уявлення героїні про першу вечерю вдвох і який значно відрізняється від того, про що йдеться в О/БР.

Дистанційний повтор у комбінації з конструкцією з ППКС в ХТ часто набуває якостей рефрену. Сегмент тексту, що розташований у сильній позиції (постпозиція ППКС) і час від часу повторюється на протязі всього ХТ, має за мету наголосити на певному аспекті думки, привернути увагу читача до найбільш важливих деталей, допомагає тісному об'єднанню компонентів тексту. Крім того, такий сегмент-рефрен служить для увиразнення

тексту, він може комбінуватися з іншими засобами увиразнення. В наступних прикладах це метафоричний перенос і підтекст, додаткове імпліцитне значення:

That evening there would appear in all the papers a carefully worded account of how two Mordon scientists had been arrested and charged with murder and that the final solution of the theft of the Satan Bug was only hours away, and while it might, we hoped, lull the suspicions of the real killers, it wasn't advancing our cause very much. Blind men in a fog at midnight. And no leads, just no leads at all [MacLean A.].

I'd never seen a picture of - far less visited - the new helicopter port on the north bank, but an Inspector of the Metropolitan police had briefed me so exhaustively that by the time he had finished, I could have found my way up there blindfolded. And that, to all intents and purposes, was exactly what I was. Blindfolded. Blind [MacLean A.].

Головний герой неодноразово наголошує на своїй сліпоті, але сліпота тут має переносне значення – це нездатність розплутати злочин, нерозуміння подій, що відбуваються, і неспроможність їм запобігти. В першому прикладі перенесення значення очевидне, але другий приклад має більш складну структуру через те, що в текстовому фрагменті “blindfolded” живається в прямому значенні. Повне значення ППКС “Blindfolded. Blind.” можна зрозуміти тільки за умов урахування змісту всього ХТ, а також розглядаючи їх як рефрен, тому що протягом усього твору автор наголошує на думці про надзвичайну складність скоєного злочину.

Дистанційний повтор у комбінації з конструкцією з ППКС в ХТ може виконувати роль лейтмотиву. Головна ідея в ХТ як правило не оформлюється мовними засобами, оскільки призначення творів мистецтва – це залучення читача до творчого сприйняття ХТ, активізація пізнавального процесу [15, 339], але з метою увиразнення тексту художнього твору його головна думка може бути включена до тексту як лейтмотив, що має специфічне лексичне і синтаксичне оформлення. Щодо синтаксичного оформлення лейтмотиву, його відокремлення від загального викладення подій і надання йому форми ППКС, де він опиняється в сильній позиції та отримує додаткове наголошення, є найбільш вдалим розташуванням для головної думки художнього твору. Лексичне оформлення лейтмотиву розрізняється в залежності від того, ким висловлюється головна думка твору.

Виразним прикладом лексичного оформлення лейтмотиву в рамках конструкції з ППКС є цитування у відокремленому приєднаному сегменті:

He couldn't shout to the world that it was in danger. But he was no longer alone or desolate or so desperate. 'Be just and fear not' [Caldwell T.].

Лейтмотив у наведеному прикладі є цитатою Шекспіра, яка надзвичайно точно відображає стан, у якому знаходиться головний герой. ППКС “Be just and fear not” являє собою дистанційний повтор, що надає йому додаткової ваги не тільки в структурному плані, але й за змістом ХТ в цілому, оскільки згадана цитата Шекспіра була використана в романі вперше жінкою, що небайдужа головному герою. “Be just and fear not” стає орієнтиром життя Чарльза Вітмана, який він майже втратив на початку роману, і лейтмотивом художнього твору, стержем, навколо якого розміщено основні положення системи цінностей у романі.

Запропонована вище система можливих комбінацій конструкції з ППКС і стилістичних фігур не є вичерпною, але з її допомогою стає можливим визначення місця конструкції з ППКС в ХТ.

1. Ефимов А.И. Стилистика художественной речи. - М., 1961. - 159с.
2. Загнітко А.П. Український синтаксис. - Київ, 1996. – 240с.
3. Семёнова Л.В. К вопросу о расчленении синтаксической структуры как источнике экспрессивности // Вопросы синтаксиса английского языка. Вып.1. - Горький, 1975. - С. 73-84.
4. Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика. - М.,1991. - 182с.
5. Сучасна українська літературна мова. Стилiстика. - Київ: Наукова думка, 1973. – 588с.
6. Арутюнова Н.Д. О синтаксических типах художественной прозы // Общее и романское языкознание. - М., 1972. – С. 189-199.
7. Виноградов В.В. О языке художественной литературы. - М., 1959. – 655с.
8. Кухаренко В.А. Лингвистическое исследование английской художественной речи. - Одесса: Изд-во ОГУ, 1973. - 61с.
9. Мясищева Н.Н. Конструкции разговорного синтаксиса в художественной прозе // Текстовый аспект в изучении синтаксических единиц. - Л., 1990. - С. 158-164.
10. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. - М., 1977. – 224с.
11. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. - Київ: “Либiдь”, 1992. – 248с.
12. Galperin I.R. Stylistics. - М., 1977. – 332р.
13. Виноградов В.В. Стилiстика. Теория поэтической речи. Поэтика. - М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 255с.
14. Степанов Г.В. О стиле художественной литературы. // Вопросы языкознания. – 1952. – №5. – С. 23-37.
15. Шкловский В.Б. Художественная проза. - М., 1961. – 667с.
16. Реферовская Е.А. Лингвистические исследования текста. - Л.: Наука, Ленинградское отделение, 1983. – 216с.
17. Долинин К.А. Стилiстика французского языка. М.: - Просвещение, 1987. – 304с.
18. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. - М., 1970. – 383с.

Усатенко Тетяна Миколаївна – викладач кафедри англійської мови і методики викладання Херсонського державного педагогічного університету.

Наукові інтереси:

- стилістичний синтаксис англійської мови;
- стилістика художнього тексту.